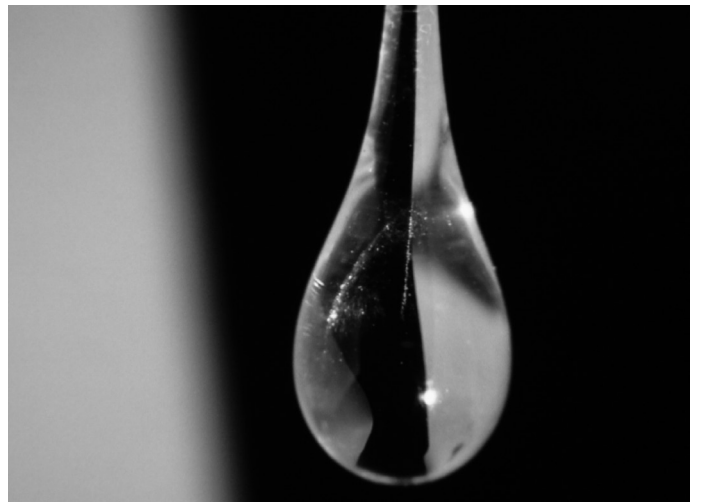

El udol de Caïn

Fomo part d'una generació que vam aixecar el vol, en aquell erm franquista, amb el *boom* de la literatura llatinoamericana en les seves diferents veus i una mateixa llengua que descrivia altres territoris tan llunyans aleshores, com desitjats. Entre aquelles lectures, un llibre memorable: *Tres tristes tigres*, de Guillermo Cabrera Infante, que va aparèixer com una caixa de música on dansen les paraules en un sorprenent i sovint còmic exercici literari que recobrava una Havana, en plena nit, per a perviure-la en definitiva literatura. En *havanitat*. I el 1995 vaig decidir viatjar a Cuba. Entre el vermell del flamboià i el vol de les aures tnyoses, el viatge va transcórrer per la mirada i l'experiència. Una i altra van esquitxar de tinta el meu quadern de dibuix, que més tard vaig titular, en la seva coberta, com *Tintas de la Habana*. Aquests dibuixos, com a rastres dels meus ulls havaners, no tenien altre propòsit que el d'incitar a endinsar-se en aquell altre espai i temps que no pertany ni al periple ni a la tornada, sino a la pròpia encarnació de la tinta.

Algunes imatges d'aquesta col·lecció més unes altres realitzades amb immediata posterioritat, van acompanyar l'edició il·lustrada del llibre de Cabrera Infante, *Vista del amanecer en el trópico* publicada per Galaxia Gutenberg/Círculo de Lectores el 1998. Per aquelles dates, tornava de nou a L'Havana per a presentar el meu film *Viaje a la luna* a la cineteca Chaplin de la ciutat. Rememoro, ara, aquella projecció, anunciada boca a boca i la sorprenent assistència de públic per la pel·lícula amb guió de Federico García Lorca.

Poc temps després, visitava a Guillermo i a Miriam Gómez a la seva casa emmurallada de llibres i llum havanera de South Kensington. En aquella ocasió, els vaig obsequiar amb una de les meves tintes que representava un parell d'ulls que havien estat coberta del nostre llibre del tròpic. L'escriptor em va correspondre amb un exemplar de la tot just editada antologia de la seva obra amb el títol d'*Infantería* i on va anotar com a dedicatòria: "*Para Frederic, esta infantería que es en realidad una estantería. Un abrazo. Guillermo*". Era cert, entre els prestatges d'aquella dedicatòria, vaig llegir amb sorpresa un guió cinematogràfic inèdit amb el títol d'*El aullido* que d'immediat em vaig sentir temptat a visualitzar. El propi Guillermo Cabrera Infante m'apuntava posteriorment en una carta: "*El aullido fue escrito a principios de 1952. La catástrofe (que termina, como debe de ser, en fe) ocurrió en octubre de ese año. Caín no nació hasta fines de 1953. Comencé a escribir sobre estrenos en 1954*". És sabut, però no està de més recordar, que és als seus vint-i-tres anys d'edat, sota el règim de Batista, quan escriu el seu primer guió de cinema. Mesos més tard és processat per obscenitat i empresonat per publicar un conte que contenia *english profanities* amb el títol *Balada de plomo y hierro* en el qual descrivia el món del gangsterisme crioll. Privat d'utilitzar el seu nom, decideix fer servir el pseudònim de G. Caïn, amb el qual signa la seva columna setmanal sobre cinema a la revista *Carteles* de Cuba on, en una admirable i peculiar transfiguració, fa de la crítica o crònica cinematogràfica, pura literatura. Pur goig. Posteriorment, aquests escrits de cinema van ser reunits en el llegendari llibre *Un oficio del siglo veinte* (L'Havana, 1963) on anota sobre el seu alter ego Caïn: "*Vida y muerte sobraron a la vida de Caín, también le sobraba pasión y todo estaba en el cine. Para él, el cine fue un evangelio, porque contenía su vida, su pasión y su muerte*". El desaparegut Caïn es va perdre de vista, però no així la seva mirada davant la pantalla. Va ser prou clar quan va declarar: "*He de darle las gracias porque yo he vivido del cine: primero como crítico, después como guionista y finalmente como testimonio del cine actual*". És molt probable que avui dia Guillermo Cabrera Infante habiti com a partícula en aquest feix de llum projectada que és el cinema. El cinema ha estat la seva màtria, tant en la seva obra como en la seva vida. Diuen, i és cert, que cada dia veia diverses pel·lícules juntament amb Miriam Gómez i el seu gat. Tres feliços cinèfils. La seva experiència com a guionista cinematogràfic iniciada amb *El aullido* va continuar amb altres guions, alguns per sustent econòmic, d'altres de culte i reconeixement com *Vanishing point*, on un jove condueix a tota velocitat pels carrers de San Francisco fins a estavellar-se contra una barrera policial. El film

va ser dirigit per Richard Sarafian el 1970, però el propi guionista va percebre que el director havia rebut els seus missatges però els havia llegit a l'inrevés. En el seu guió, l'heroi era un xofer tràgic, i al film, la tragèdia, li ocorre a l'automòbil.

Va haver una altra experiència cinematogràfica frustrada, l'adaptació de la novel·la de Lowry *Bajo el volcán* per invitació del director Joseph Losey que el va portar a la demència, com ell deia en anglès "*nervous breakdown*", degut a la doble pressió del temps i la matèria literària, i, alhora, la del propi personatge del cònsol amb qui va arribar a identificar-se fins i tot amb el seu vestuari. Al 2005 es va estrenar el film *La ciudad perdida*, el guió del qual va escriure per a l'actor d'origen cubà Andy García. L'illa ha estat l'escenari del seu darrer film, com també ho va estar per a aquell jove que escriu *El aullido* on ja intuïa i anotava una meticulosa situació de l'objectiu de la càmera, puntualitzant la seva coreografia, i acotant la seva voluntat: "*Para el autor, el guión es el armazón de una película, es a la vez lo que el esqueleto al cuerpo y los planos al edificio por construir, —quizá menos, quizá más—. En sí es poco —es medio, no fin— pues precisa de un desarrollo ulterior; es tan sólo un esquema o un plan de trabajo*".

A *El aullido*, Guillermo Cabrera Infante evoca un escenari propi com és el poble de Gibara, a la província cubana d'Oriente, on va néixer el 1929 i que abandona amb la seva família camí a L'Havana als dotze anys. A *El aullido*, no apareix cap altra llum que no sigui la freda lluna sofre i les seves ombres, ni cap altre so que el del propi udol, recorrent el nocturn film d'imatges desolades on percebem un mosaic d'escenes en una sorprenent premonició de la deriva i el seu tràgic destí davant d'un mar ennegrit.

A *El aullido*, l'espectador coneix la llegenda que explica un vell jugador de dominó i que apareix escrita en uns cartells que ocupen la pantalla: "*Cuando un perro aullaba tarde en la noche de luna, era porque veía algo y si cualquiera que se llegaba hasta él y cogía dos lágrimas que colgaban de los ojos del perro y se las ponía en los ojos, veía lo que el perro, pero no vivía para referirlo*". A *El aullido*, el desig de veure una altra llum, tot i el risc de perdre la vida, es compleix i convida als ulls de l'espectador a visualitzar una darrera escena de fulgurant i pendular presència. I és així que "El aullido" de Cabrera Infante, ens convoca a les últimes paraules escrites molts anys més tard per Reinaldo Arenas en la seva revulsiva autobiografia "*Antes que anochezca*" escrita a l'exili i silenciada, com els llibres i la persona de Cabrera Infante, a Cuba: "*Mi gran diosa, mi verdadera diosa, que me has protegido de tantas calamidades, hacia ti en medio del mar, hacia ti junto a la costa, hacia ti entre las rocas de mi isla desolada, elevaba la mirada y te miraba, siempre la misma, en tu rostro veía una expresión de dolor, de amargura, de compasión hacia mi; tu hijo. Y ahora, súbitamente, Luna estallas en pedazos delante de mi cama. Ya estoy sólo. Es de noche*".

Frederic Amat